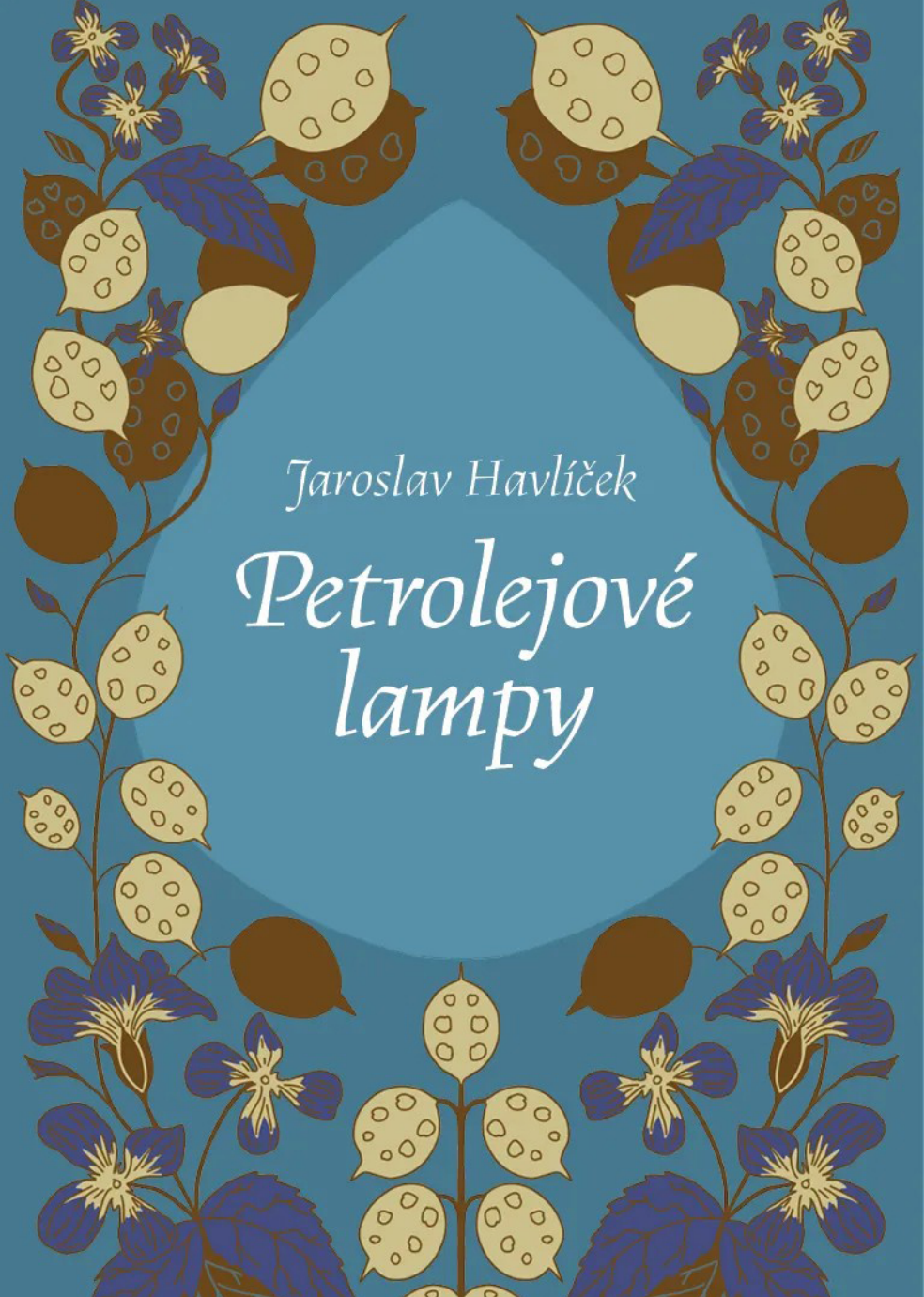

Jaroslav Havlíček
Petrolejové lampy

Jaroslav Havlíček

Petrolejové lampy

Jaroslav Havlíček

Petrolejové lampy

1/4 00

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.

Cover © Barbora Žižková, 2026
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2026

ISBN 978-80-277-8709-8

Památce mého otce

Kde jsou ti páni?
Na hřbitově zakopáni.
(BYL JEDNOU…)

ČÁST PRVNÍ

Lampy svítí a prostírá se

1

Uprostřed západní zdi jilemnického hřbitova stávala od nepaměti stará márnice s pokřiveným křížkem na vrcholu prohnilé šindelové střechy. Po obou stranách této márnice, za rezavým železným plotem, se tísnilo několik hrobek, každá byla pokryta těžkým náhrobním kamenem.

Dnešní mladá generace městečka již o márnici nic neví, zmizela a nezůstalo po ní ani památky, hrobky jsou tu však stále a skoro v témž stavu jako před lety. Jsou vesměs prastaré. Některá má vryt nápis mělkým písmem do kamene, jiná hlásá nebožtíkovo jméno a jeho životní data z mramorové desky, připevněné k hřbitovní zídce, všechny však kryjí rody, jichž v městečku již není.

Zde v Pánu odpočívá Familie Czihak, hned vedle od roku 1805 na slavné vzkříšení čeká Georg Johann Heweroch, vychovatel Jeho Osvícenosti hraběte z Harrachů, tam leží Wenzel Pestalini. Ani sama Pepka Stínilová, živá kronika městečka, neví, kdo byli Czihakové a s kým byl spřízněn Heweroch.

Poslední Pestalini ještě žije ve vsi Hrabačově. Je již stařičký, nemá dětí ani příbuzných. Dávno tomu, co cinkal zvoneček jeho krámku v Dolení ulici, dávno tomu, co nosil květovanou kupeckou čepičku, prodával dětem lepkavé bonbóny a sekal cukr ozáblými prsty. Nyní obchoduje mezi hrabačovskými chalupníky a tkalci, ještě

hrabou slepice na jeho chudém dvoře, ale až dohasne, nebude již ani Pestaliniů. Docela jistě nebude pohřben do staré hrobky, neví, nikdy nevěděl, jaké příbuzenství ho pojí k těm mrtvým dole.

Czihakové, Žantové, Poličanští, Žulianové a ti ostatní, jejichž jména jsou těžko čitelná nebo dokonce jsou nadobro vyhlazena z kamenných desek, to jsou zpráchnivělí a mlčenliví pamětníci starých časů. Mnohá z koster, způsobně urovnaných v podzemí, by mohla vyprávět o četných požárech, při nichž městečko, vyjma jediného domu Pecníku, lehko popelem, o hrůzách moru roku 1772, o slávě otevření prvního vodovodu roku 1780, který sbíral vodu z pramínku pod kapličkou svatého Isidora a zásoboval jí kašnu o čtyřech chrličích v podobě lvích hlav uprostřed náměstí. Tak je aspoň o těch věcech psáno v jilemnických letopisech, uložených v městském muzeu.

Železných kruhů, zapuštěných v náhrobním kameni rodiny Poličanských, nebylo použito po celé století, v písmenech, snad kdysi zlatých, která označují hrobku hraběcího vychovatele, déšť vyhloubil jamky, na Žulianovu mramorovou desku zídka vypotila vápno a to na ní uschlo v stružkách, podobných stopám slz. Možná, že mrtví Žantové byli významní a zasloužilí měšťané, možná, že kterýsi Czihak byl radním, zakladatelem školy nebo dokonce purkmistrem, tak se tomu aspoň podobá, neboť na hrobkách rok co rok svítí obec na své útraty. Proč svítí, nikdy se od nikoho nedovíš.

Stará márnice byla zbořena roku 1899 a na jejím místě vyrostla hrobka, v níž měla dojít věčného pokoje – jak praví masívní zlatý nápis nad vchodem – rodina Kiliánova.

Tato nová Kiliánova hrobka, hrobka stavitele Kiliána, byla kdysi pro městečko senzací. Především byla stavěna, když byl její příští obyvatel ještě zcela zdráv, a to podle jeho vlastních návrhů. Kromě toho byla první hrobkou

ve tvaru kaple, jaká se na jilemnickém hřbitově vyskytla. Ještě dřív než z ní bylo odstraněno lešení, dřív nežli z její kupole, pobité měděnými pláty, slezl poslední pokrývač, byla zařazena mezi několik málo městských divů. Děti i dospělí jí byli nadšeni. Dlouho pak byl hřbitov oblíbeným vycházkovým místem. Měšťané se svými rodinami se chodili dívat na novou Kiliánovu hrobku, jako se rok předtím chodili dívat na větrem se kymácející věžičku nové dívčí školy a o čtyři roky dříve na novou sokolovnu.

Ještě dnes, ačkoli podhorské povětří důkladně zřídilo její bílou kdysi omítku, čímsi přitahuje – či je to snad jen památka na dávné okouzlení? Má schodiště o sedmi stupních, průčelí drží dva sloupy s dórskými hlavicemi. Jsou v ní tři řady lavic, před nimi stojí oltář s mramorovým křížem bez Krista, nad oltářem visí obraz vzkříšení Lazarova, ne sice zrovna dokonalý, ale přece jen opravdový kostelní obraz. V kupoli, nyní zelené měděnkou, je připevněn zvoneček, který klinká dvakrát do roka, zatímco u oltáře kněz slouží zádušní mši, a to dvanáctého února za v Pánu zesnulého Štěpána Kiliána a jedenatřicátého srpna za v Pánu zesnulou Annu Kiliánovou, rozenou Malinovou.

Mezi všemi těmi omšelými, zčernalými náhrobními kameny, oddělenými od ostatního hřbitova zrezivělým plotem, vypadá Kiliánova hrobka asi tak jako palác mezi chatrčemi. Zatímco její kryptu chrání klenba, na níž je namalováno šmolkově modré nebe s hvězdami, do jejích bezpřístřešných sousedů pere déšť, zavaluje je sníh a opravdová nebeská báň je jim nekonečně vzdálenější. Je přepychová, je chlubná, a přece se něčím podobá zchátralým hrobkám kolem sebe: i ona hlásá jméno, které v městečku již nežije.

Když léta Páně 1903 stavitel Kilián náhle zemřel (za pouhá tři léta po dostavění své posmrtné schránky) a za půl roku po něm jeho manželka Anna, nezanechal po

sobě ani sourozenců, ani jiných příbuzných, nýbrž jen jedinou dceru Štěpánku, provdanou za hejtmana Malinu.

2

Kilián nebyl obzvlášť znamenitý stavitel. Svědčí o tom celá Hoření ulice, jeho životní dílo, která rozmnožila jeho jmění. Stojí v ní přízemní, nejvýš jednopatrové domy, jeden jako druhý, celá řada papírových domků, jaké se v zimě stavějí v oknech do mechu. Maloměstští stavitelé nemívají zvláštní ambice, patrně proto, že se musí přizpůsobovat vkusu svých zákazníků. Jsou-li velmi dobří, dovedou postavit dům ne-li krásný, tedy aspoň účelný. Ani v tomto směru Kilián nikterak nevynikal. Domy, které vystavěl, nemají sklepy, schody jsou v nich většinou tmavé a strmé, nešťastný obyvatel nebo host na nich snadno uklouzne a pak se neodvratně řítí až do přízemí jako po toboganu. Místnosti jsou obrovské a nedají se vytopit, chodby jsou hotovým bludištěm, bez plánku se v takovém Kiliánově domě vůbec nevyznáš. Zato se však do dvorků táhnou všemožné přístavky, trčí nad nimi kryté i nekryté dřevěné pavlače, dobré jen k tomu, aby se po nich s příšerným skučením prohánět průvan, třískal dveřmi a rozbíjel okenní tabulky.

Příkrý posudek díla nechť nevrhá stín na tvůrcovu památku! Kilián nebyl o nic horší než jeho kolegové, kteří stavěli vlastně jen proto, aby vydělali peníze. Lze se vůbec divit, že v jeho případě výsledek nebyl úměrný píli? Kilián právě tak jako oni, nebo aspoň jako mnozí z nich, nebyl veleduch prostě jen proto, že se svému řemeslu v žádných školách neučil. Začal jako zedník a skončil jako zednický mistr. Tehdy však nebylo v Jilemnici jiného odborně školeného stavitele, městečko se musilo spokojit tím, co se mu nabízelo, a když se to tak vezme, nebylo to ještě tak zlé. Domy v Hoření ulici stojí dodnes, žádný z nich se

ještě nesesul, v žádném se neobjevila trhlina – Kiliánova práce byla poctivá, trvanlivá, důkladná.

Stavitel Kilián sám byl právě tak trvanlivý a důkladný. Byl to veliký, tlustý, těžkopádný člověk, k stáru poněkud dýchavičný. Na nohou nosil perka a ta perka ustavičně vrzala, snad jeho tíhou. V době, kdy jsem ho poznal, bylo mu už víc než sedmdesát let. Husté bílé vlasy měl nad vysokým čelem rozházeny v divoké změti. Stejně divoké a načechrané bylo jeho obočí, ale oči pod ním byly světle modré, při dobré náladě takřka něžné. Tváře měl cihlově červené, nos hrubý, modře žilkovaný, pod ním prokvetlý knír a krátkou, do špičky přistřiženou bradku. A bochníčky tuku u uší i v týle – vypadal velmi zajímavě mistr Kilián!

Pokud se dovedu upamatovat, nosil vždycky jen černý nákrčník k nízkým ležatým límcům, k límcům co nejnižším, patrně proto, aby jeho laločnatý, jakoby oteklý krk nebyl ničím tísněn. Také podpatky nosil vždycky jen nízké, a tím se stalo, že se špičky jeho perek obracely vzhůru. Chodil jaksi příliš jen na patách. Šel-li po náměstí, bylo to, jako by se brodil rybníkem. Potom měl ještě jeden zvláštní kus oděvu, jakých i tehdy bylo už pořídku: černý polocylindr s širokou stuhou, s okrajem romanticky zvlněným.

Ostatně – jeho fotografie dosud visí mezi fotografiemi velikých mužů města Jilemnice v kanceláři obecního úřadu. Vypadá tam poněkud útlejší, menší a ušlechtilejší, než skutečně byl, v podstatě je to však dobrá podobizna. Je na ní vyobrazen v celé postavě. Má tam své boty se špičkami obrácenými vzhůru i svůj polocylindr a stojí trochu pokleslý v kolenou ani ne tak přílišnou vahou těla, jako spíš z jisté koketérie. Kalhoty má nad perky zvarhanělé do nesčetných záhybů, jako by mu padaly. Tenkrát si představovali šviháctví poněkud jinak než dnes.

Kilián dožíval své dny v domku vedle školy – ó té ironie osudu! – v domku, který sám nestavěl. Koupil jej za

babku, když Hoření ulice byla již zcela dokončena, a odtamtud ho vynesli „za Frantáčkovy“, jak se v Jilemnici říká hřbitovu podle majitele posledního domku v ulici zvané Zvědavá.

Když se Kilián objevil za domkem na zahrádce, znamenalo to pro žáky a žačky vždy jisté rozptýlení v duchamoru písmenek a číslic. Zídka školního dvora byla nízká, stavitel byl právě o hlavu vyšší. Ta rudá, rozčepýřená hlava nad školní zdí se tak trochu podobala vycházejícímu slunci nebo snad obrovské, nestvůrné mrkvi. Kiliánova hlava, nikoli celý pan Kilián, měla u kluků přezdívku ne zrovna trefnou – říkalo se jí měchuřina. Přezdívka měla význam hanlivý.

Majitel měchuřiny byl totiž velmi nesnášenlivý. Běda, zaletěl-li míč při hře na školním dvoře nešťastnou náhodou za zídku Kiliánovy zahrádky! Běda, zachytil-li se některý z kluků svými špinavými prackami okrajů zídky, aby se zvědavě rozhlédl po Kiliánově království! V takovém případě nezbylo učiteli nic jiného než mládež seřadit a zachránit se s ní před hněvem rozlíceného a hulákajícího starce ve školní budově.

Tato pokora učitelstva by se snad mohla zdát poněkud přepjatá, je však nutno si uvědomit, že staviteli byl pro jeho zásluhy svěřen úřad školního dozorce. Po dvakrát jsem přijal z ruky pana školního dozorce Kiliána výroční vysvědčení a po dvakrát se mi zaryly do tváře jeho bledě modré, krvavými žilkami stínované oči s němou výčitkou.

Kiliánova manželka Anna nebyla o nic menší postavy než její muž. Byl to opravdu rovný pár. Bledá, odulá Anna se žlutými jaterními skvrnami na tvářích, s černýma pichlavýma očima, převyšovala o hlavu všechny stařenky, pilně navštěvující ranní mše a roráty. Jako ony, poslední mohykánky nejstarší módy, nosívala klobouček podobný čepci se závojíčkem přes čelo, s cetkami, penízky a umělými květinami, uvázaný pentlemi pod bradou, černou

jupku k tělu a obrovské mužské boty, od nichž byly její předlouhé, zvonovité sukně vzadu okopány.

V několika posledních letech svého života se již nemohla pohybovat. Tak jsem ji také jedině znal, zemdlenou, bezmocně ležící na vozíku, který tlačíval ke kostelu dnes už také dávno mrtvý Tonánek-Světýlko, pobuda ze Špitálku, městského chudobince, povýšený stařeninou nemocí k jakési lokajské službě u Kiliánů.

Anna Kiliánová byla žena přísná, šetrná a nábožná. Selské děvče, vzala si za muže městského člověka, který se stal pánem. Ctila svého manžela, byla si ve vší pokoře vědoma jeho vysokého společenského postavení a dbala vždy úzkostlivě na svou důstojnost. Plnila věrně všechny povinnosti k rodině, k obci i církvi. Nebyla zlobná jako její muž, nebyla tak věhlasná jako on, veřejného života se účastnila jen málo. Zanechala po sobě pověst skrblice. Nutno však připomenout, že v oněch starých, opatrných časech, kdy bylo zvykem políbit ze stolu spadlý drobeček a kdy krejcar měl jistou kupní cenu, kdy mlsky byly prostičké a zábavy řídké, že tehdy bylo dosti obtížné odlišit skutečného lakomce od člověka šetrného.

3

Anna Kiliánová pocházela ze dvora zvaného Vejrychovsko a byla sestra sedláka Jana Maliny.

Vejrychovsko stojí nedaleko martinického lesa a je vzdáleno asi osm minut od posledního jilemnického stavení. Vypráví se, že na místě dnešního dvora stávala před dávnými lety tvrz, v níž sídlil zeman Vejrych, Vejrych z dob zapomenutých rodů na jilemnickém hřbitově, ba z dob ještě mnohem, mnohem starších. Byl to Vejrych-kouzelník a měl spolek s čertem.

Jilemnická předhistorie počíná Vejrychem a týká se ho valná část všech místních strašidelných pověstí.

Jedna z nejznámějších je pověst o regimentu vojáků, který měl čaroděj vždycky k ruce a k němuž si pomáhal velmi jednoduchým způsobem: zaklepal kouzelným proutkem na měděnec, v kterém máčel otruby, a vojáci jeden za druhým vyskákali. Jejich plukovník si věru nemusil dělat starost, kam je po cvičení uloží. Stačilo další malé švihnutí proutkem a vojáci se vrátili do měděnce, stali se opět otrubami. K čemu potřeboval Vejrych vojáky, není známo, nejspíš měl trochu tvrdohlavé robotníky.

Všemožným způsobem čaroval Vejrych, z různých spletitých situací mu pomohl kouzelný proutek, tvrz byla místem nevyléčitelných pekelných rejdů a hrůz. Peněz měl ovšem habaděj, neboť mu jeho přátelé, jimž se upsal krví, vždy zavčas dodávali své pekelné dukáty.

Společenství s čerty mělo však také jisté nevýhody. Vejrych musil zůstat celý život starým mládencem – tak zněly podmínky –, neboť strýček satan mu chystal svou sestru za nevěstu. Potom, když smluvená lhůta vypršela, byla ovšem jeho smrt nikoli obyčejnou lidskou smrtí, nýbrž strašlivým pekelným sňatkem, sňatkem o třinácti kočárech. Dvanáct kočárů plných ďáblů, v třináctém sám zeman Vejrych se svou rohatou nevěstou.

Ó té temné noci, noci bezhvězdné, již má dětská fantazie tak dobře znala, kdy kočáry hrčely jeden za druhým přes městečko ke Koptíkově hati! V té noci se vyznamenala bába Strouhalka, nesmrtelná bába Strouhalka z Jilmu, která si umínila, že ubohou zemanskou duši vyrve věčnému zatracení navzdory celému peklu. Stála na kamenném mostě přes Jilemku, schována pod sochou svatého Jana Nepomuckého, drmolila modlitbu za modlitbou a počítala kočáry – jedenáctý – dvanáctý – třináctý. V té chvíli vyskočila, hodila posvěcenou cihlou – a trefila! Rachot hromu, fialové blesky, sirný dým, a všechno to tam, na kamenném zábradlí mostu se třepotá bílá

holubička, třikrát, právě třikrát zakrouží nad Strouhalčinou hlavou. Strouhalka klečí před svatým Janem a děkuje pánubohu, že jí byl v jejím nebezpečném podniku nápomocen, zatímco v tvrzi leží mrtvý Vejrych s krvavou ranou uprostřed čela a rána mokvá. Přestože svíce zhasly, je tu světlo jako v pravé poledne a mrtvý kouzelník se usmívá nebeským úsměvem.

Po Vejrychově smrti – tak praví pověst – ďáblové ze msty tvrz ze čtyř stran zapálili, ale komnata s mrtvolou zůstala neporušena. Tělo bylo pak pochováno na rozkaz báby Strouhalky, jíž byl ten nápad vnuknut milostí Boží, do hrobu bez jména. Dodnes ukazují u Malinova dvora stodolu, jejíž jedna stěna je postavena z ohořelých kvádrů, v těch kvádrech je místy vidět otvory bývalých střílen. Říká se jí čertova stodola.

Sedlák Malina ovšem nezdědil pekelné dukáty, ty – bůhvíkam se poděly. K vzniku Malinova jmění se víže jiná vzpomínka, ale ta již není legendární.

Po napoleonských válkách zbohatlo mnoho jilemnických měšťanů plátenictvím, mezi nimi Bulušek, bydlící v chalupě nedaleko Vejrychovska, které měl tehdy v majetku jakýsi Krebs. Vlastní dědeček Štěpánky Kiliánové Antonín Malina byl u Krebsů na Vejrychovsku čeledínem. Zbohatlík Bulušek rozmnožoval své jmění lichvařením, půjčoval na nekřesťanský úrok. Byl vdovec, samotář a bezdětek.

Ústní podání praví, že tento Bulušek měl ve světnici dubovou, železem kovanou truhlu, v níž schraňoval svůj lup v podobě zlatých a stříbrných mincí, a že se od této truhly třeba celý den ani nehnul. Seděl na ní, ozbrojen až po zuby ze strachu před zloději. Byl tak lakomý jako lakomci v pohádkách, šetřil i na vlastní hubě a chudákovi by byl nedal zadarmo ani findu. Nu, milý Bulušek se na konci svého života přepodivným způsobem zbláznil – začal svůj mamon rozdávat.

Vlastně nikoli rozdávat, nýbrž rozhazovat. Čeledín Malina od Krebsů byl jedním z prvních, kteří se šťastnou náhodou domakali Buluškova podivínství, a nejvíce z něho těžil. Zjistil, že stařec vychází na toulky do martinického lesa, což nikdy předtím nečinil. Vrtalo mu to hlavou a dal se opatrně za ním. Na odlehlé pasece nedaleko Javorka spatřil, jak Bulušek chodí od pařezu k pařezu, na každý klade zlaťák a podšitě se při tom usmívá. Malina se kradl za starcem, který neviděl neslyšel, a shraboval zlaťáky z pařezů.

Tak Bulušek učinil svým dědicem les a Malina se učinil dědicem lesa. Jak lichvář své mince po pařezech rozdílel, tak mu jich v patách ubývalo. Vyprázdnil kapsy a šel si pro novou zásobu. Malina už do dvora na práci nešel, špehovat blázna bylo výnosnější.

Není známo, jak často sbíral Malina zlaťáky na pařezech, jisté však je, že když starý Bulušek zakrátko potom zemřel, jmění po něm zůstalo pramálo, zato se však stala věc nad jiné nepochopitelná: chudý čeledín od Krebsů koupil za hotové statek svého pána.

Antonín Malina, lovec zlaťáků, měl tři děti: Antonína, Jana a Annu. Antonín předčasně zemřel a dědicem statku se stal Jan. Anna byla bohatou nevěstou, přesto však zůstala neprovdána až do svých dvaatřiceti let, tak dlouho, dokud se v městečku neobjevil Kilián. Patrně nebyla zvlášť půvabná, a pak – město se dívalo s jistým opovržením na novopečené majitele Vejrychovska. Přece jen tu trochu vadila ta podezřelá historie Buluškova mamonu. Tehdy byli lidé na sebe ještě náramně přísní a nezbavovali se tak lehce svých předsudků.

Kilián nebyl vybíravý. Chtěl se v životě něčeho dopracovat a potřeboval k tomu peníze. Měl už také leccos za sebou, prožil prý velmi dobrodružné mládí. Bylo mu šestatřicet let. Pepka Stínilová tvrdí, že přišel do městečka s vandrovním rancem na zádech, v roztřepaných

kalhotách, člověk neznámý, bez přátel, bez známostí. Takovým způsobem se ovšem v Jilemnici odjaktěživa mluvilo o všech přistěhovalcích, kteří se tu později domohli jmění.

Zvlášť když nepocházeli z hor, nýbrž z kraje, z rovin. Byli to cizáci, nebo také krajáci.

Podle všeho bylo tenkrát v zjevu a v chování stavitele Kiliána jakési kouzlo a jakási síla. Ačkoli byl nejen cizák, nýbrž dokonce i kraják, bylo mu to kupodivu brzy odpuštěno. Hračkou přemohl odpor, který k němu zpočátku měli jako k manželu Malinovy dcery, a stoupal s jejím věnem v kapse závratnou rychlostí na jilemnickém nebi, až se stal hvězdou první velikosti. Možná, že mu také cestu k úspěchu uvolnila tchánova smrt. Antonín Malina zemřel za necelý rok po dceřině svatbě. Za ním šli do hrobu jeden za druhým pamětníci jeho nenadálého zbohatnutí. Nová generace, náchylná k tomu, hledat v oněch dávných událostech spíš prvek romantický, neměla již nedůvěru k muži, který tak přesvědčivě prokázal svou zdatnost.

4

Večer prvního září 1870, kdy se schyloval ke konci zoufalý zápas obklíčené francouzské armády u Sedanu, narodila se Anně Kiliánové po čtyřletém manželství dcera Štěpánka.

Stavitel byl zklamán, doufal, že bude mít syna. Děťátko však bylo zdravé, buclaté, těžké – až příliš těžké, rodička ležela na svém lůžku bolestí jako neživá. Trvalo jí dlouho, než se zas trochu sebrala.

Domníval-li se Kilián, že bude první nezdar napraven při nejbližší příležitosti, pak je možno nazvat všechna další, zbývající léta jeho junáctví jedinou dlouhou řadou zklamání. Štěpánka byla první a poslední. Více dětí u Kiliánů nebylo.

Stavitelovu švagrovi Janu Malinovi ze dvora se holčička nelíbila. Marně ji před ním vychvalovali. Řekl to právě tak, jak si to myslil, nebyl z těch, kteří někomu pochlebují:

„Co je to všechno platné, když má trojitou bradu!“

Trojitá brada byla sedlákovi známkou tučnosti, blahobytu, pohodlí, hlouposti. Jan Malina zůstal po všechen čas svého života takový, jakým se narodil – měl odpor k trojitým bradám. Nepozbyl ho ani tehdy, když přivdání trojité brady do statku znamenalo nejen finanční obnovu, nýbrž i skutečnou oběť, ovšem neuvědomělou, jak se později uvidí.

Kilián dostal s Annou od tchána Maliny věnem dvacet tisíc zlatých. V oné době, kdy se Štěpánka narodila, byl již z nejhoršího venku. Bydlil v jednom ze svých prvních výtvorů v Hoření ulici, měl zakoupeny skoro všechny volné parcely, které bylo tehdy v Jilemnici výhodné zastavět, a zničil a odstranil jediného konkurenta, který se mu v městečku hodlal usadit. Mohl si dovolit furiantské gesto, že všechny své volné peníze, valnou většinu ženina věna, uložil na nově zřízenou vkladní knížku na Štěpánčino jméno a prohlásil, že až přijde dědic mužského rodu, nebude na svém podílu zkrácen. Dědic nepřišel a jednoho dne u Kiliánů shledali, že druhá vkladní knížka již nikdy založena nebude. Možná, že z nastřádaného podílu dítěte, které se nenarodilo, byla později postavena empírová hrobka.

Za oněch starých časů nebylo ani v sebezámožnějších maloměstských rodinách zvykem žít v přepychu. Tak se stalo, že Štěpánka byla kolébána jen v docela obyčejném prádelním koši právě tak jako děti kočího Parduse, který bydlil v srubovém přístavku Kiliánova domku. Jenomže košík nebyl uvázán k stropnímu trámu, jak tomu bylo u Pardusů, nýbrž upevněn na háku, z něhož byla sundána stahovací lampa.

Prvním vjemem probuzeného dětského vědomí byl odlesk pestrých skel ve skleníku v parádním pokoji, jak tam zrána dopadal sluneční paprsek, pak mátožné stíny, které za časných zimních jiter vrhala po stěnách blikající svíčka, a konečně červené světélko nočního knůtku, plovoucího v olejové lampičce. Jásala při světle a bála se stínů – není toho mnoho, co lze říci o dítěti Štěpánce. Nemoci ji míjely. Poměrně velmi pozdě začala chodit. Byla příliš tlustá. Zato se u ní brzy projevila vyřídilka. Usuzovali z toho, že bude chytrá.

V době Štěpáncina útlého dětství byl obraz jejího malého světa asi takový: čistá, bílá, rozlehlá kuchyň, z níž se mohlo do pokojů jen přes studenou, tmavou domovní chodbu. V chodbě na almárce, která nahrazovala spíž, ustavičně a tesklivě cukrovala zajatá hrdlička. Pokoje na druhé straně chodby byly dva: jeden, kde se spalo – neříkalo se mu právě ložnice, poněvadž se tam také projektovalo, rýsovalo, účtovalo, bydlilo –, vymalovaný neurčitou hnědou barvou se zlatými ornamenty, které se při pouhém doteku obtiskovaly na šaty, druhý, zastíněný záclonami, nepřístupný, parádní. Tam byla voskovaným plátnem potažená pohovka, zrcadlo s širokým vyřezávaným rámem, v jehož spodním okraji byla zatknuta papírová baletka s načechranou sukénkou, skleník budící uctivou hrůzu, množství vějířů, alb, rohoží s pohlednicemi, ochranných přikrývek a háčkovaných i vyšívaných polštářů a nesčetné množství jiných titěrností z porcelánu i z vosku. To byl vnitřní svět. K vnějšímu patřilo území nepoměrně širší: rozlehlý dvůr s kůlnami na dříví, husím trusem, sporou trávou a s kočovými kluky, malička zahrádka s laťkovým altánem, v níž byla pěstována spíš zelenina než květiny, a konečně celá dlouhá, dosud nezastavěná Hoření ulice.

Když byla Štěpka ještě docela malá, stavěl Kilián sousední dům, který dnes patří krejčímu Herajnovi. Plot

mezi oběma parcelami byl poražen, aby bylo usnadněno skládání stavebního materiálu na staveniště přes Kiliánův dvůr. Snad bylo tehdy deštivé léto, snad ne, kdožpak to ještě dnes může říci, Štěpánce se však nesmazatelně vtiskla do paměti představa na sebe narovnaných klád, na nichž s matkou sedávala a v jejichž vytesaných jamkách se ustavičně držela voda. V této dešťové vodě plovaly Štěpánčiny husičky z drobtů, lodičky z úlomků kůry, ze spadaného listí a země byla všude okolo červená cihlovým prachem. Nedaleko stála káď, v které páchlo žlutavě bílé stavební vápno.

Štěpánka neměla spousty panen, měla jen jedinou loutku s porcelánovou hlavou, se strnulýma očima a s lesklými červenými tvářemi, kterou nenáviděla, protože ji ujišťovali, že se jí podobá. Potom měla miminko, které nemělo tělo, nýbrž bylo sestaveno jen z důmyslně svinutých a sešitých hadříků, na nichž byla klihem nalepena papírová dětská hlavička v karkulce. Ani toto miminko neměla Štěpánka ráda. Milovala-li nějakou svou hračku, byl to vetchý, slámu trousící králíček s důlky místo očí a jeho druh psík, kdysi strakatý, s jediným okem, knoflíčkem ze Štěpánčiny odložené bačkorky. S tímto psíkem a se svým slepým králíčkem vedla na prahu kuchyňských dveří nekonečné vášnivé rozprávky, vymýšlela si o nich dramatické děje, které jí byly tu k smíchu, tu k pláči, a usínávala, tisknouc oba v náruči.

Štěpánka byla dítě samotářské. Neboť byla z dětí, které nejsou u svých malých druhů a družek oblíbeny. Předně to bylo panské dítě mezi všemi těmi dětmi okolních řemeslníčků a chudáků, a potom to bylo dítě zvláštní, hlavaté, těžkopádné, nehezké. Byla mnohem statnější a větší než ostatní. Svádělo je to k předpojatosti, která se časem vystupňovala v opravdovou zášť. Pošklebovaly se jí, nadávaly jí, házely po ní blátem i kamením. Jakási

nevysvětlitelná, předčasná dětská pýcha Štěpce bránila, aby si na své trapiče doma postěžovala.

Tak asi vypadal život Štěpánky Kiliánové do jejích šesti let, tak dlouho, dokud se blíže neseznámila s Vejrychovskem a s Malinovými kluky a dokud nezačala chodit do školy.

5

Když přišel stavitel Kilián na staveniště, aby dohlédl na práci svých zedníků, měl ve zvyku se opřít zády o hůl a mlčky se na ně dívat kalným, nepřítomným pohledem. Stejně mlčky a neúčastně, kalným zrakem se díval doma na dcerku. Kdož ví, byla-li v tom pohledu láska. Ostatně býval doma jen málokdy, byl od rána do večera zaměstnán.

Mohlo se proto předpokládat, že matka vynahradí holčičce něhu, kterou jí neprojevoval otec. Nebylo tomu tak. Anna Kiliánová byla selsky přísná, selsky strohá. Vychovávala dítě jako mnohé jiné matky jen samým peskováním. Líbat, hladit, mazlit se – to nebylo u Kiliánů zvykem. Štěpánka si poprvé uvědomila tento nedostatek rodičovských něžností teprve tehdy, když ji spolužačky zavedly do svých domovů.

V rodinách obchodníků a řemeslníků našla skoro totéž co doma. Pracné shánění živobytí, vlídnost k zákazníkům, ale málo pozornosti k maličkým. Nápadně jiné to bylo v rodinách úředníků a učitelů. Tam bylo zaměstnání pečlivě odděleno od hodin odpočinku, žena se v domácnosti obírala dětmi jako svou největší a mnohdy i jedinou radostí. Regenschori Karban měl dcerku, jedináčka, právě tak jako stavitel Kilián. S Boženkou Karbanovou začala Štěpka chodit do školy. Seděly vedle sebe v poslední lavici, poněvadž byly největší ze třídy. Štěpka byla červená a buclatá, Božka hubená a bledá.

Učení bylo v první třídě pramálo, v deset hodin bylo po všem. Kteréhosi dne si Štěpka přivedla Božku domů, ukázala jí hrdličku, provedla ji dvorkem, sedla si s ní do altánu. Božka ji na oplátku pozvala ke Karbanovům. U regenschoriho objevila Štěpka nový svět, svět obrázkových knih, pohádek, nevýslovné péče, společných her rodičů s dítětem, kočku žijící pod kamny a po klínech život podobný životu člověka. Stavitel Kilián si nikdy se Štěpkou nehrál, nedůvěřoval knihám a kočky nenáviděl.

Naštěstí nebyla Božka tuze družná, lnula jedině k rodičům, k spolužačkám byla falešná. Vzájemné styky děvčat se neopakovaly tak často, aby Štěpčina duševní rovnováha byla porušena závistí. Přesto však začala od té doby snít. Snít! Ona, takové tlusté, nemotorné a nehezké stvoření? Štěpka však opravdu snila. Snila, když uléhala do postele, za níž byla postavena prkenná zástěna, aby se dítě ve spánku nedotýkalo studené, vlhké zdi. Zástěna byla vyzdobena výšivkou, která představovala selský dvůr se slepicemi, kohoutem a holuby – vždy tentýž obraz na dlouhém pásu látky. Rodiče svítili dlouho do noci. Teprve kolem jedenácté vstával Kilián od svých plánů a Anna odkládala pletení. Štěpánka se obracela ke zdi, přivírala oči, skrz řasy pozorovala kohouta, slepice a holuby, pestré barvy jí splývaly v neurčitou směsici, nabývaly jiných obrysů. Štěpka se stávala někým, kým nikdy nebyla, krásnou, útlou, křehkou, vybraně oblékanou holčičkou, s níž se všichni mazlili, hýčkanou princeznou trpaslíků, Sněhurkou, pokrytecky spící ve skleněné rakvi. Popelkou, která očekávala svého prince.

Zimní noci byly lepší než letní, v létě byla petrolejová lampa rozsvěcována pozdě, nebo se také vůbec nesvítilo. V zimě bylo možno se zachumlat do peřin, vnímat teplo jako jeden ze vzácných darů života, naslouchat důvěrnému praskání ohně v kachlových kamnech, a když se zhaslo, pozorovat žhnutí rudých očí popelníku a jejich

plápolavý odlesk na stěnách. Vůně jehličí na vánočním stromku a šelest vloček, narážejících do okenních tabulí, rachot sněhových lavin, které padaly ze střech, cinkot opožděných rolniček – to vše se rýmovalo s pohádkami. Snění, o kterém u Kiliánů nikdo nevěděl, které by byli pohrdavě odsoudili, které by byli měli za jakýsi druh choroby, bylo tajnou půlí Štěpčina života.

Druhou, živou a pohyblivou půlí bylo Vejrychovsko. Matka Štěpce nebránila běhat do dvora, který byl kdysi jejím vlastním dětským rájem. Naopak to schvalovala, dokonce v tomto dceřině tíhnutí k starému selskému stavení nalézala vzkříšení svých vlastních dětských zálib. Děvče, které zažívalo aspoň část toho, co sama prožívala v dětství, jí bylo bližší než ono, které se bez cíle ploužilo po domě a rozprávělo se svými hračkami.

Městské děti, obeznámené s Vejrychem a s čerty z pověstí, se Malinova dvora bály. Věřily, že tam dosud straší. Štěpka se odjakživa nebála ničeho, ani jí nenapadlo bát se starého rodinného statku. Jako maličkou ji tam vodili nebo vozili, ovšem jen zřídkakdy. Školačka si tam dovedla najít cestu sama. Sotva jen trochu okusila půvabů, které jí dvůr nabízel, chodila tam častěji a častěji.

Jeník Malinů byl o sedm let starší než Štěpka, Pavel o pět. Matka jim zemřela brzy po Pavlově narození a otec se podruhé neoženil. Byli to vlastně už velcí hoši, třináctiletý Jan a jedenáctiletý Pavel, když se s nimi Štěpka sblížila, a dívali se na městskou sestřenici jaksepatří spatra. Také s jistým ostychem venkovanů. Měli v oblibě hry, při nichž si docela dobře stačili sami – špačka, otloukačku, kuličky –, a o kamarády z okolních chalup neměli nikdy nouzi. Štěpka mezi nimi byla zbytečná. Viděli domácí zvířata rodit se a růst, byli mnohem blíž skutečnému životu než ona, byli moudřejší. Štěpánka milovala kuřátka, ale bála se krav, štítila se vepře a nedůvěřovala psu. Teprve když se zbavila těchto svých

předsudků, bylo její kamarádství s Malinovými kluky jakžtakž navázáno.

Začalo to tím, že ji zasvěcovali do svých vědomostí. Štěpka byla zvědavá, neustále se vyptávala, klukům to lichotilo. Nikdy se na nic neptala strýce, který byl ustavičně zabrán do práce a její městskou změkčilostí pohrdal, ale jich. Ostatně, ptát se strýce na jisté věci, v tom jí překážel stud. Domnívala se právem, že by jí buď vůbec neodpověděl, nebo že by se jí vysmál svým hrubým, křaplavým smíchem. Kluci se uculovali, šťouchali se lokty, pošklebovali se, ale vysvětlovali rádi. Tak se Štěpka poměrně dosti časně dozvěděla všechno, čemu ani zdaleka nerozuměli její městští spolužáci a spolužačky. Poučili ji, proč kohout prohání slepice, proč má strýc zachmuřené čelo, když kráva má mít telátko, proč je mladý býček krotký a poslušný v její přítomnosti, kdežto mužům podléhá jen po ranách holí. Štěpánčin domov byl velmi mlčelivý a to mělo také svou výhodu. Nikdo ji nevyslýchal a ona sama nic nevyprávěla. Nebylo třeba a nebylo také záhodno – to tušila – chlubit se nabytými vědomostmi. U Kiliánů nevěděli pranic o snění svého dítěte, právě tak jako nevěděli o tom, jak poznává věci tohoto světa.

Jan a Pavel měli u plotu zeleninové zahrádky nasázeny slunečnice. Když veliké, žluté terče začaly uvnitř zrát a černat, stříleli do nich z vlastnoručně vyrobených šindelových kuší. Jan byl o něco přívětivější než Pavel, dovedl se spíš schýlit k dítěti. Udělal samostříl i pro Štěpánku. Kupodivu, střelba lukem šla tlusté a jinak neobratné dívence docela dobře. Když příštího jara hoši sázeli slunečnice, dali hrst semínek i Štěpce a podle čertovy stodoly pak rostly i její budoucí terče.

Jan a Pavel chovali králíky. Sami si postavili králikárnu, sami zvířátka opatrovali a krmili. Králičí kožky prodávali kožešníkovi a za stržené peníze si kupovali kuličky, sladké dřevo, kouzelné obálky a cukroví. Jan byl skoupý,

nikdy se se Štěpkou nerozdělil, ale Pavel dával ochotně, bez zdráhání. Jana měla Štěpka ráda za to, že s ní občas vlídně pohovořil, Pavla za jeho štědrost, za nevážnost k nabytému mamonu, za cukroví, které směla plnými hrstmi jíst z jeho kapsy, vždy slepené a plné drobků.

V devíti letech spatřila Štěpánka poprvé páření býčka a krávy, a toto divadlo, jemuž byla přítomna s oběma hochy, ji povzneslo. Od té doby se domnívala, že je zkušenostmi jim rovnocenná. Aby se jim vyrovnala docela, pokoušela se mluvit jejich hantýrkou. Nebála se výrazů, nazývala věci ve statku jejich pravými jmény.

Tak žila vlastně Štěpka dvojím životem. Na statku se s bratranci účastnila jejich indiánských her, shrabovala seno, krmila drůbež, pásla dobytek, zakládala ohýnky a pekla brambory, doma se obírala svými loutkami, stýkala se s holčičkami ze spořádaných rodin, četla si v školních knížkách a jen zřídkakdy si zadováděla s kočovými kluky. Měla už přece také jisté povinnosti, plynoucí z postavení jejích rodičů, a musila se chovat podle společenských zvyklostí.

Kiliánovi se stávali víc a více honorací. V jejich parádním pokoji přibývalo tret, staré levnější kusy nábytku byly vyměněny za nové. V městečku se utvořil ženský zpěvácký spolek, byly v něm všechny dámy z lepších kruhů, třeba nedovedly zpívat. Do spolku vstoupila i Anna Kiliánová, a poněvadž byla bohatá a spravedlivá, zvolili ji pokladní. Jako pokladní a členka výboru byla povinna občas chodit do schůzí. Schůze a spolek vedly k užším stykům s ostatními členkami. Ačkoli se to Anně příčilo, musila čas od času přijmout pozvání na kávu a na oplátku pak sama zvát dámy do svého domu. Pro Štěpku to byly nejčernější dny, když ji matka pečlivě umyla, ustrojila a vzala s sebou na návštěvu. Jaká to trýzeň, strávit celé dlouhé odpoledne mezi způsobnými chlapečky a holčičkami! Naštěstí měla děti velmi ráda, zvlášť ty, které byly

mladší než ona, s oblibou se k nim chovala jako malá maminka. Žel, že když se s nimi dostala patřičně do proudu, nedovedla si dávat dosti dobrý pozor na pusu, a tak se leckdy stalo, že jí uklouzlo slůvko ze slovníku Malinových kluků, poznámka, prozrazující neuvěřitelné vědomosti. Děti to žalovaly matkám, matky se děsily a křižovaly a svěřovaly pak Anně Kiliánové své stížnosti se sladkými úsměvy a pokryteckými vzdechy.

Někdy po takových kávových dýcháncích následovaly večery, kdy stavitel hleděl bolestně a vyčítavě na svou selskou ženu a Štěpku stíhaly přísné domácí tresty. Obyčejně si to odneslo Vejrychovsko. Den, dva dni nebo také týden tam byl Štěpce zakázán přístup.

6

Ve škole Štěpka nijak zvlášť nevynikala. Učitel u ní objevil jen jediný skutečný talent: učit se nazpaměť a přednášet. Nedalo jí valnou práci nadřít třeba sebedelší básničku. Přednášela ji pak na stupínku se znamenitým patosem, který byl tehdy v módě. Nejpůsobivějšími čísly jejího programu byly bajky. Za lva mluvila hrozným lvím hlasem, za vlaštovku šveholila jako pták, na konci výstižně odlišila autorovo naučení. Tyto úspěchy jí záviděli všichni spolužáci.

Štěpka se stala uznávanou recitátorkou. Když měl být v čítance probrán nějaký nový článek, učitel ji vybídl: „Kiliánová, přečti to!“ Štěpka šla ke katedře, vážně, bez ostychu se poklonila – tak ji tomu naučili – a četla plynně, bezvadně, snad plynněji a dokonaleji, než by to byl dovedl sám učitel.

Umění deklamovat se u Kiliánů líbilo. Bylo v něm něco, mohlo by se říci, vznešeného! Číst, psát, počítat, to dovedl každý, učiteli nebylo vůbec přičítáno k dobru, že tomu naučil. Básně odříkávané nazpaměť s patřičným

důrazem – to byla činnost okrasná, reprezentační. Když se Anna dověděla, že Štěpka v tomto oboru zastíní všechny své spolužáky, mihl se její neradostnou tváří spokojený úsměv. Sám stavitel Kilián si někdy dával předvádět Štěpčiny recitační produkce. Hryzl si knír, díval se kamsi mimo modrýma, vyboulenýma očima, pokyvoval hlavou.

Tehdy bylo v Jilemnici zvykem, že školní mládež sehrála každý rok na jevišti ochotnického spolku jedno divadelní představení. Byly to většinou zdramatizované pohádky, v kterých vystupovali skřítkové, víly, princezny a čarodějové. Dětské divadlo proslavilo Štěpku Kiliánovou po celém městečku.

Na programu byla hra o zlém Mrazu, který chce svým zhoubným dechem usmrtit květinky, ukryté v podzemí. Přicházející Jaro je však v poslední chvíli zachrání. Ve všech třídách byli vybíráni herci. Z nejmenších byly sestaveny sbory květin, obláčků, broučků a motýlů, delší role připadly nejstarším a nejnadanějším. Přitom se také přihlíželo k společenskému postavení rodičů. Úloha Jara byla vlastně určena pro chlapce, Štěpánka však byla vyspělejší než kterýkoli z jejích spolužáků, v přednesu a gestikulaci se jí nikdo nevyrovnal. Dostala úlohu Jara.

Hrát divadlo je pro děti veliká radost a veliká pýcha. Vypadají tak dojemně v těch pošetilých, slzavých dramatech s dobrým koncem! Hoši se zdají být dospělými, statečnými muži, děvčata ženami. Navzájem se obdivují, zamilovávají se do sebe prchavou dětskou láskou. Štěpka v mužské roli Jara neměla příležitost okouzlit diváky ženskými půvaby. Kromě toho musila soutěžit s chlapci. Zhostila se své úlohy nade všechno očekávání, počínala si jako opravdová herečka. Její úspěch se ničím nepodobal úspěchu onoho drobného pápěří v nadýchaných šatečkách, které na jevišti prozpěvovalo, točilo se v pestrých rejích, sklízelo potlesk jen svou líbezností a něžností, její úspěch byl divadelně účinný.

Anna Kiliánová se účastnila představení jen z povinnosti, byla v kuratoriu dam, které je pořádaly a pomohly financovat. Nebyla věru přecitlivělá, a přece nedovedla zadržet slzy, když po posledním jednání spadla opona.

Gratulovaly jí a také notně záviděly. Prohlásila stroze, že své dítě vlastně dosud neznala.

Představení bylo třikrát opakováno a Štěpku pokaždé bouřlivě vyvolávali. Dokonce se jí mezi městskou mládeží po nějaký čas říkalo jménem její role – Jaro. Bylo jí to příjemné. Totiž, bylo to navýsost blažené sousto pro Štěpánku snící, která se večer choulila do peřin, mhouřila oči a přitahovala k sobě rudá vlákna paprsků z rozžhaveného popelníku, nemělo to však pražádný význam pro Štěpku, která střílela z kuše do slunečnic na Malinově dvoře a dívala se skrz prsty na zařezávání kohouta.

Za několik týdnů po divadelním představení nebylo v městečku po Štěpčině slávě už ani památky. To tam bylo vzrušení, které způsobila. Jak by si také byla mohla udržet sladkou přezdívku, kterou si vysloužila? Nebyla ani trochu půvabná. Měla přespříliš široká ramena a hlavu mezi nimi jaksi nízko posazenou – jako by se ustavičně krčila. Trojitá brada jí vyzývavě trčela do výše. Vypadala jako malá panímáma. A měla hrozně tlustá lýtka, která na sebe při chůzi narážela. Bohaté černé vlasy jí lnuly k hlavě, jako by byly namaštěny, visely jí po zádech v dlouhém těžkém copu. Její tmavohnědé oči, to byly oči porcelánové panny, kterou nenáviděla, nad nimi se ježilo husté, chlapecké obočí.

Měla příliš mnoho nedostatků, aby se někomu mohla zdát hezká. Nejvíc ji hyzdilo ochmýřené mateřské znaménko na pravé tváři. Dokonalá výslovnost a zvučný alt, schopnost recitovat a herecké umění – tím vším nemohla trvale upoutat zájem svého učitele. (Tenkrát ještě nebyl stavitel Kilián školním dozorcem.) Tlusté děti vždycky dělají dojem, jako by byly líné. Ostatně, snad opravdu

byla líná. Kromě básniček v čítance ji ve škole nic nebavilo. Ukázalo se, že je zbytečné přepjatě se hlásit, raději se tedy nehlásila. Aspoň mohla v poslední lavici vedle pilné a po pochvale toužící Božky Karbanové nerušeně snít.

Mám doma uschováno několik starých podobizen z konce minulého století. Jaké koketní kloboučky to tenkrát dámy nosily, v jakých podivných si to libovaly účesech! Postavy jsou znetvořeny šněrovačkami, kostýmy oplývají stuhami a volány, z obličejů zírá předčasná zralost. Tamta osoba s vlečkou, podobnou bobřímu ocasu, to není čtyřicetiletá matróna, ale sedmnáctiletá dívka, ten vousáč zde, opřený o hůl, se světlou buřinkou v týle, to není důstojný otec rodiny, nýbrž student v prvním roce práv. Bohužel, nemám vykladače k těmto obrázkům, většina jich je němá, jména jsou zapomenuta. Je však docela dobře možné, že mezi dětmi v popředí fotografie, zhotovené na jakémsi veselém výletě měšťanů do obecního lesa, kam se jelo na žebřiňáku, se soudkem piva a s pletenci uzenic, to největší ze všech, s vlasy umně nakadeřenými a podloženými hřebínkem, s bezvýrazným pohledem, tlustá, vyspělá, je Štěpánka Kiliánová. Její nohy jsou jako dva sloupy, v rukou drží toporně kytici lučních květů, jak jí je někdo podstrčil. Je oblečena do parádních, zvonovitých šatů bez pasu, má hrdlo obepjato širokou sametkou, na níž visí zlatý křížek. Na nohou má obuty vysoké knoflíčkové boty a ze sukně jí pro větší efekt vyčnívají krajkové kalhotky. Obrázek je však již zežloutlý, nezřetelný – za několik let snad vybledne docela.

7

Jilemničtí občané, kteří před rokem 1910 studovali v Jičíně na některé z tamějších středních škol, se dobře pamatují na němého čeledína France z Vejrychovska. Méně zámožní bydlili *na půl stravy*; od svých bytných dostávali jen obědy

a ranní kávu, večeře a pečivo k snídani si musili opatřovat sami, a proto jim rodiče vždy jednou za čtrnáct dní posílali s prádlem chléb a snad i nějakou tu buchtu. Tyto balíky a bedničky dovážel studentům Franc. Přípojka na hlavní trať do Martinic byla totiž zbudována teprve v roce 1899. Ani potom se však zásilky drahou tak hned nevžily. Ostatně němý, který jezdil tak jako tak skoro každý týden do Jičína se svým vozem, přikrytým plachtou, byl lacinější.

V dobách Štěpčina dětství nebylo Francovi víc než šestnáct let, vypadal však nejmíň na dvacet. Měl tvrdě tesanou hlavu, ošlehanou pleť, v níž se jakoby nedopatřením předčasně objevovaly vrásky, pokojné šedé oči a na rtech úsměv, který nikdy nemizel. Byl spolehlivý, věrný, vytrvalý a nenáročný. Když byl mlád, zdál se stár, po letech, když opravdu zestárl, vypadal, jako by byl mlád.

Štěpka měla k němu důvěru, jakou nevěnovala žádnému jinému člověku. Francem vyvrcholila Štěpčina mlčelivá výchova. Zvuky, které vydával, vášnivé, neartikulované zvuky hluchoněmého, doprovázené patřičnou gestikulací, měly spíš význam upozorňovací než vyjadřovací, ač to někdy vypadalo, jako by si čeledín při práci zpíval. Chrčel a sténal bezmocným hrdlem, i když kráčel sám podle vozu, takže se nemohlo říci, že s někým rozmlouvá. Ledaže by byl rozmlouval se svými koňmi.

S Francem se nebylo možno jinak dorozumět než posunkovou řečí němých. Jen tři lidé na statku toto umění dokonale znali: Malina, Jan a Štěpka. Jak se tomu Štěpka naučila, těžko říci. Patrně bylo toto umění součástí jejího dramatického talentu. Pavel byl v tomto ohledu daleko za děvčetem. Byl příliš povrchní, vrtkavý a líný, aby se byl někdy vážně snažil dohovořit se s němým.

Štěpka znala France jen jako čeledína, neměla ani ponětí o jeho soukromém životě. Snad proto v něm viděla člověka takřka ideálního. Vždycky se na ni jen usmíval, nikdy jí neublížil, vždy jí byl ochoten pomoci, táhl svou

práci jako dobytče, na nic si nestěžoval, zdálo se, že za své největší štěstí pokládá příslušnost ke dvoru. Oral, vláčel, sil, rozvážel hnůj. Práce na Vejrychovsku se nikdy nekončila – byla věčná.

To, čeho se Francovi nedostávalo na jiných smyslech, bylo mu vynahrazeno bystrostí zraku. Měl opravdu podivuhodný postřeh pro světlo, pohyb, stín. Viděl skřivánka v brázdě, aniž ho mohl slyšet pípnout, viděl koroptve v žitě podle vlnění klasů, rozeznal zajíčka pod smrčkem, ačkoli se ušák vzrušením ani nehýbal. Vztáhl svou žilnatou ruku nebo ukázal bičem, zachrčel své hrdelní upozornění a usmíval se.

Štěpce nebylo nikdy s Francem nudno. Učila se s ním pozorovat přírodu. Jako by byla viděla jeho očima a uzavírala se s ním do vězení jeho němoty. Bylo jí útulno v té uzamčené duši, která jí připadala tak vyrovnaná. Němý pro ni objevoval první jahody, svou kudlou jí upravoval k snědku bílé maso pupav, dovoloval jí usednout na žebřiňák, vrchovatě naložený jetelem, zatímco Malinovi hoši musili klusat pěšky. To on Štěpku upozornil na její tělesnou sílu a naučil ji rvát se s kluky po mužsku, mlčky, zuřivě, vítězně.

Uličníci měli na Štěpku spadeno, protože byla tak tlustá, tak nehezká, a hlavně proto, že to bylo panské, tudíž vypiplané dítě. Jejím nejúhlavnějším nepřítelem byl kulhavý Holinka ze Špitálku. Byl to ubohý, skrofulózní, smrti zaslíbený chlapec, neměl však cit ani svědomí, byl nebezpečný svou bezohledností a dravostí. Mistrně házel kamením, a ačkoli měl jednu nohu kratší, dovedl vždy utéci svým pronásledovatelům. Štěpka mu nikdy neublížila, nikdy mu nezavdala příčinu k nenávisti, přesto ji však nemilosrdně zbil, kdykoli mu přišla do ruky. Chodila na Vejrychovsko po mostě přes Jilemku a tam na ni už obyčejně Holinka číhal. Přepadal ji však i na území dvora, v polích, za stodolou, kde se mu právě hodilo.

Nesčetněkrát ji chytil, rval jí vlasy, vláčel ji blátem, tloukl ji do krve. Nikdy se se svými škrábanci a modřinami bratrancům nepochlubila, bála se, že by jí pohrdali. Snad věřila, že je Holinka jaksi určen Prozřetelností, aby jí trochu ztrpčoval její blažené a celkem bezmračné dětství. Nebránila se mu. Spokojovala se tím, že byla ostražitá a z daleka se mu vyhýbala.

Kteréhosi podzimního dne němý Franc pod mezí svačil. Snad ho upozornila změť stínů na strništi sluncem ozářeném, snad mu napověděl instinkt, že se za jeho zády děje něco nedobrého. Otočil se a natáhl krk. Naskytlo se mu zajímavé divadlo: pod šípkovým keřem ležela Štěpka, Holinka jí klečel na prsou a bil do ní pěstmi ze všech sil. Čeledín pomalu vstal a vyšel z úkrytu. Ačkoli měl po ruce bič, nerozběhl se, aby zahnal útočníka. Projevil velikou rozvahu. Věděl, že by pouhým vmísením do sporu děvčeti nepomohl. Postavil se nedaleko zápasících a snažil se výkřiky a gestikulací, jíž jen Štěpka rozuměla, dát jí návod k účinné obraně. Jakmile Holinka němého spatřil, chtěl vzít do zaječích. Čeledín se však příliš podobal pouhému diváku, který se výborně baví. Dal se tedy do své oběti se zdvojeným úsilím.

Štěpka vystihla Francův úmysl a povzbuzena jeho významnými skřeky, jeho šifrovanými radami, poprvé v životě se pokusila o odboj. Shledala s úžasem, že bránit se je mnohem výhodnější než pokorně trpět. Sevřela lehounkého, křehkého kluka oběma pažemi, vzepřela se – a hupky! – už ho měla pod sebou. Obraz zápasu se rychle a neočekávaně změnil. Než se Holinka nadál, sklízel úrodu pádných ran. Štěpka ho popadla za krk a cloumala jím, div že z něho nevytřásla duši. Nezbylo mu než koktavě prosit o milost.

Toto velkolepé vítězství způsobilo, že se Holinka již nikdy neodvážil pustit se Štěpkou do boje zblízka. Tím byla zažehnána aspoň polovina nebezpečí – zákeřným

kamenům, vrženým z dálky, bylo lze se vyhnout. Největší a nejtrvalejší význam to však mělo ve světě jilemnických a jilemských kluků. Vzbudilo skutečný respekt k Štěpce všude tam, kam až sahala Holinkova moc a sláva. Už následujícího dne si Pavel přinesl tu senzační zvěst ze školy. Štěpka zrovna pásla za stodolou husy.

„Tys prý nabila Holinkovu Kubovi!“ Díval se na ni s jistým obdivem.

A hle, holčička Štěpánka, která teprve včera okusila poprvé sladkého ovoce pomsty, měla v sobě náhle převeliké zásoby sebedůvěry. Odpověděla pohotově:

„Nabila, a chceš-li, tobě taky nabiju!“

Poněkud se přepočítala, Malinovi hoši byli o hodně starší, byli šlachovití, stateční a hbití. Souboj, docela přátelský souboj za soudcování Janova dopadl pro Štěpku nepříznivě. Vítěz se však o své protivnici vyslovil s uznáním:

„No víš, ale byla s tebou těžká práce!“

Od té doby se za čertovou stodolou konávala pravidelná atletická cvičení, kterým občas přihlížíval i odborník Franc. Bratři zasvěcovali sestřenku do tajemství řeckořímských zápasů, učili ji hmatům, které odkoukali v cirkusových arénách. Byla poněkud neobratná, zato však houževnatá. Brzy nabyla v tomto oboru vědomostí, jaké má průměrná maloměstská slečna v životě málokdy příležitost uplatnit.

Štěpčino sebevědomí vzrostlo. Věřila, že se nyní vyrovná všem svým spolužákům. Nenaslouchala již s posvátným obdivem jejich chlapeckému chvástání. Do její povahy se vkradl nebezpečný prvek: pohrdání uznanými autoritami, neúcta k mužům.

8

Stavitel Kilián vystavěl na rohu Hoření ulice, na místě starého srubového domku poblíž náměstí, dvoupatrový

dům. Byla to jeho dosud největší práce. Dokonce to byl první tak vysoký dům v městečku kromě zámku, školy a několika ostatních veřejných budov. Kilián postavil činžák ze spekulace. Státní úřady se už dávno tísnily v staré radnici s podloubím, kde byly kromě toho umístěny i úřady městské. Kilián doufal, že od něho stát najme aspoň jedno poschodí. Nepřepočítal se. Nad domovními dveřmi byl pověšen plechový dvojhlavý orel, do prvního poschodí se nastěhoval berní úřad a puncovní úřad. Kiliánovi se usadili v druhém patře.

Pojednou se ukázalo, jak velice Štěpka starý domek milovala. Zastesklo se jí po dvorku, po altánku, po hrdličce, po vší té poezii a malosti a nedokonalosti, po puklých kachlových kamnech i po průvanu domovní chodby.

Činžák byl do jisté míry moderní. Chodby v něm byly dostatečně široké, schodiště světlé, poschodí byla od sebe oddělena laťkovými přepážkami. Po nějakém čase si tam Štěpka zvykla, nikdy však k novému obydlí nepřilnula tak jako kdysi k starému rodišti. Největší potíž jí činily schody. Poněvadž byla tlustá a těžká, cestou ze školy se po nich obyčejně vlekla jako dýchavičná matróna. Slýchala matku, jak na ně naříká, vzala si z ní příklad a naříkala také. Tak dlouho, dokud se stavitel neurazil a nezačal všechny ty vzdechy a protesty krutě pronásledovat.

Jistým odškodněním jí byla vyhlídka. Ve starém domku se o nějaké vyhlídce nedalo vůbec mluvit. Z okna nového bytu mohla Štěpka sledovat pouliční ruch, všechny ty drobné lidičky, jak se tam dole rojí a proplétají. Mohla dohlédnout až na hoření cíp náměstí a mít tak účast na všem, co se tam dělo. Nejzajímavější to bylo o výročních trzích, o poutích, o posvícení. Vyvolavač, který míval proti hotelu „U modré hvězdy“ roztažen svůj obrovský deštník, se jí stal důvěrně známým. Naučila se napodobovat jeho gesta a opakovat jeho šprýmy.

Zrovna pod oknem ložnice Kiliánových visel veliký rakouský státní znak. Několik vrabčích rodin si za ním udělalo hnízda. Stálo za to pozorovat, jak tam staří snášejí stébla a potravu, jak vrabčata otvírají své žluté zobáčky a toužebně pípají. Za větrných nocí to však bylo poněkud nepříjemné. Orel skřípal a bil plechovými křídly, jakési ponuré bubnování, temné dunění – pak kapky hojného deště, jako když se hrachem střílí. Toto strašidlo kradlo Štěpce spánek, v němž si velmi libovala, a rušilo ji v milovaném snění.

Velkolepým objevem byla v činžáku půda. Byla to půda obrovská, prostranná, s několika komorami. Z prkenných stěn brzy vylétaly suky a pak bylo lze nahlížet dovnitř jakoby kukátkem a žasnout nad všemi těmi odloženými kusy nábytku, hračkami a ostatní veteší nájemníků z přízemí. Na půdě byl také mandl, který strašlivě hřměl nad hlavami Kiliánovy rodiny, když se mandlovalo. Půdními okénky bylo možno dívat se na ulici z úžasné výše. Bylo odtamtud vidět celou východní část městečka jako na dlani, za ní Vejrychovsko, martinický les, kopce za vesničkou Studencem, za jasných dní i Zvičinu.

Kiliánovi se nastěhovali do nového bydliště, když šlo Štěpce na desátý rok. Téhož podzimu byl Pavel poslán do Jičína na studie. Tak si to usmyslil Malina: starší syn bude sedlačit, jednou zdědí statek, mladší se stane pánem.

Chlapec byl odjezdem zdrcen. Těžce se loučil s každým kouskem půdy, s každou mezí, s každým koutem. Divoké hry s jilemnickými kluky, králíci, střelba lukem do slunečnic – s tím vším byl teď nadobro konec. Všechno, co zařídil, co živil, to teplé, co zahříval vlastním dechem, musil opustit. Viděl před sebou nesmírnou prázdnotu. Nedovedl si ani představit, co si počne v městě se svými volnými chvílemi. Nebylo věru divu, že těch několik posledních prázdninových dnů, které mu ještě zbyly, prochodil kolem Vejrychovska se svěšenou hlavou

a s pomračeným čelem. Nemohl se nabažit svých marných a truchlivých procházek.

Jediná Štěpka měla pro jeho hoře pochopení. Zažila přednedávnem rozloučení se starým domkem a věděla, co to znamená opustit známá místa. Pavel je sice neopouštěl navždy, bude sem často dojíždět, na prázdniny se opět vrátí, Štěpka však podvědomě tušila, že se zde cosi trhá navždy a nebude již nikdy znovu navázáno. Snažila se mu dát všemožným způsobem najevo své sympatie, Pavel tím však nebyl pranic nadšen. Sestřenka, která se za ním ustavičně ploužila jako věrný stín, ho spíš popuzovala. Neprosil se o její soucit, chtěl být sám. Byl k ní jízlivý, zlý, snažil se vyvolat nějaký svár, Štěpka však byla podezřele pokorná, k střetnutí nedošlo. Nakonec dopadlo vše tak, že Štěpka zmeškala chvíli Pavlova odjezdu. Ani ruku jí nepodal, jediné vlídné slůvko jí neřekl.

Štěpka nebyla zvyklá potají v koutečku vzlykat, ani toto zklamání si neodplakala. Aby se nějak odškodnila, vysnila si na lůžku jakousi popletenou pohádku, v níž byla malou rozkošnou osůbkou a Pavel rozněžnělým vandrovníčkem, který od ní odcházel s rozdrásaným srdcem. Tato pošetilá scéna měla původ v obrázku, který nedávno spatřila v knížce své přítelkyně Božky Karbanové. Bosá holčička sedí u studánky, kolem ní se pasou ovce, má na očích bílý, vyžehlený kapesník a podává chlapci malátnou bílou ručku. Pavel má boty s holínkami, je oděn v myslivecký kabátek, na hlavě má klobouček se sojčím pírkem, přes rameno hůl, na ní zavěšen květovaný uzlík. Ba ne, nebylo žádného takového dojemného rozloučení jako na obrázku a v Štěpčiných tajných snech, právě tak jako nebylo útlé bílé ručky a koketního uzlíku. Jednoho odpoledne naložil strýc na vůz Pavlovy svršky, kufřík a peřiny. Franc práskl bičem, nápravy zakvílely. Jan doprovázel bratra až k martinickému lesu. Když Štěpka po

obědě bez dechu přilítla na Vejrychovsko, nebylo tam již po Pavlovi ani památky.

Statek po chlapcově odjezdu zchudl, jak jen může zchudnout dům, v kterém zůstali jen dospělí. Z Jana se stal muž takřka přes jedinou noc. Bylo mu už skoro sedmnáct let, od toho dne, co opustil školu, pracoval s otcem na poli, byl zpola sedlákem. Jenom vlivem mladšího sourozence a z jakési setrvačnosti se dosud nevzdal všech chlapeckých zvyků a sklonů. V prázdných chvílích byl ochoten se účastnit Pavlových her. Teď, když poslední nitka, která ho pojila k dětství, byla přervána, kouzlo pojednou zmizelo. Štěpka neměla ovšem té moci, aby ho k sobě a k onomu starému ztracenému světu připoutala.

Když poprvé po Pavlově odjezdu přišla na Vejrychovsko, zpozorovala změnu, která se s Janem stala. Pozdravil se s ní s touž povýšeností a lhostejností jako strýc a šel si klátivým krokem po svých, jako by tu Štěpka ani nebyla. Jenom němý Franc ji rozjařené uvítal. Významně se šklebil, posunkoval – Štěpka si však nebyla jista, činí-li tak opravdu z radosti, že ji opět vidí, či nechce-li ji spíš jen potěšit v její osiřelosti.

Podzim se přihnal od hor s mračny, zavěšenými na šňůrách vytrvalého deště. Podzim, och, podzim, to je jedna práce za druhou, muži se mlčelivě skloní nad obnaženým a rozbředlým polem, špaček, otloukačky, řeckořímské zápasy – vše je zapomenuto. Otec se synem mluvívali jen odborně, jak to sedláci dovedou. Tady se loni neurodilo, necháme to ležet úhorem, jeteliště se důkladně pohnojí, u lesa budou opět jen luka, je tam hrozně mokro. Opravdu, nebýt věrného hluchoněmého čeledína, Štěpka by si na statku dlouhou chvílí nevěděla rady. Přece jen ji to tam už tak netáhlo. Její návštěvy na Vejrychovsku byly řidší a řidší.

Mlhavé dni, dýmající ohýnky pasáků, řezavý vítr, poletující vločky a opět studené, unavené slunce – letos již

naposledy – a pak přezrálé ostružiny a pozdní houby, tolije na bažině u obecního lesa, klátící se, tmavočervené hlavičky totenu, a konečně předčasná, ale opravdová chumelice. Pak roztopená kachlová kamna, mech za okny, první prošlapaná cestička k dvorské studni!

Pavel neposlal z Jičína ani jediný dopis. Nebylo toho také zapotřebí, každý týden ho navštívil otec nebo aspoň Franc se vzkazem z domova. O první výpravě za studentem se ve dvoře mluvilo celý týden. Němý nadšeně posunkoval a vzrušeným chrčením a skučením dával najevo, jak je na hocha v jeho nové hodnosti pyšný. Ukazoval, že již dokonce trochu povyrostl, že je veliký, veliký pán! Učený pán! Štěpce bylo podrobně předváděno, jak ho Pavel přivítal, co dělal, jak se tvářil. Strýc s Janem znovu všechno probírali slovo za slovem.

Marně pak doma na posteli všechny ty řeči převracela naruby, nevysypala z nich ani sebenepatrnější zmínku o tom, že by jí Pavel také něco vzkázal. Nebo že by si byl na ni vůbec vzpomněl. Tentokrát se Štěpka upřímně litovala. Bývali přece spolu tak dobří kamarádi! Co by byla pro něho před odjezdem všechno udělala, jen aby ho potěšila! Potom se zatvrdila. Když sis nevzpomněl, já na tebe také zapomenu! Málem by to byla dokázala. Byla v ní kiliánovská pýcha.

9

Dokud bydlili Kiliánovi v nízkém přízemním domku, obstarávala jim všechny hrubší domácí práce žena kočího Parduse. Ještě nějaký čas k nim chodila do činžáku, ale stavitel ji neviděl tuze rád. Zdálo se mu, že se do toho velikého, moderního domu nehodí. Nový dům znamenal vzestup na společenském žebříku. Sem patřila nikoli ochotnice Parduska, nýbrž posluhovačka z povolání, která

byla zvyklá práci v lepších rodinách. Tak se do domácnosti Kiliánových dostala Traklová a její Lojzík.

Traklová byla vlastní sestra Jana E. Trakla, zámožného pekaře a radního, který měl na náměstí jednopatrový dům. Před šesti lety se v horách a v podhoří konaly manévry jičínského pluku. Traklová se seznámila s desátníkem od vojenské kapely a tajně se s ním scházela. Na jaře se jí narodilo dítě. Byla to hrozná rána pro čestný pekařský dům. Otec ji slavnostně proklel a téhož večera zemřel na záchvat mrtvice. Naneštěstí neměla již tehdy Traklová matku. Bratři se nad ní zatvrdili. Prohlásili, že pro ni od té chvíle již není místa pod rodnou střechou.

Hokyně Rubeška propůjčila Traklové z čirého milosrdenství světničku ve svém srubovém domku ve Zvědavé ulici. Městečko bylo v názorech na její poklesek rozdvojeno. Někteří, právě tak jako pekařova rodina, na ni svalovali vinu za otcovu smrt, většině se však zdálo přece jen poněkud kruté vyhnat z domu rodičku s nemluvněte m týden starým v náručí a neposkytnout jí sebemenších prostředků k živobytí. Traklová si kupodivu věděla rady. Obešla všechny lepší měšťanské rodiny, zaprosila a podařilo se jí získat několik posluh. Byl v tom také kus senzace, dávat si od sestry ctihodného radního prát prádlo a drhnout podlahu. Později si na věc zvykli. Traklová pracovala bezvadně, levně, čistě, byla vděčná a pokorná. Měla k svým zaměstnavatelům jen jediný požadavek: aby si s sebou mohla vodit dítě, které milovala nezřízenou a nekritickou láskou.

Lojzík dojista nevypadal jako vojákův syn. Byl slaboučký, nevzhledný, nezdravý. Patrně mu neprospělo, že Traklová své těhotenství až do poslední chvíle skrývala. Porod byl těžký, starý doktor Hnik se zapotil, než dítě přivedl na svět. Od Hnikova zákroku zůstala Lojzíkova hlava poněkud smáčknutá v spáncích. Měl také trochu

zdeformovanou pánev a příliš tenké nohy – kroutil se při chůzi, vyšlapoval si jako malý pavouček. Byl pihovatý, bledý, ruce měl vždycky vlhké a studené. Šilhal. Neuměl se ani po dětsku jásavě zasmát. Bláhová matka se domnívala, že je tak moudrý. Ve skutečnosti byl nesmírně závistivý, pokrytecký, zlomyslný. Jeho mlsnost neznala mezí. Sousto, podávané k ústům, dovedl sledovat s takovou vytrvalostí a zlobou, že ten, kdo je pojídal, na ně ztrácel chuť. Přitom neměl v ničem nedostatek, Traklová se uskrovňovala, jak se dalo, jen aby mu mohla dopřát všeho, co měly jiné děti. Projevil-li mu někdo trochu pozornosti, ihned jí zneužil, byl dotěrný a neodbytný. Poněvadž ho matka vším možným přecpávala, většinou ohavně páchl.

Sledovat poměr Traklové k dítěti nebylo právě příjemné. Pánem v její malé domácnosti byl Lojzík. Matka se ho ptala na radu, ať šlo o cokoli, a on nařizoval. Nestrpěl odporu. Rubeška se křižovala, jak že to Traklová kluka vychovává, vytýkala jí přílišnou měkkost a povolnost, varovala ji před následky. Nic naplat, posluhovačka byla nesmírně pyšná na svého malého tyrana. Ač byla jinak tichá a nenáročná pracovnice, zvyklá přehlížení a ponižování, bez váhání opustila dobré místo, jakmile si to Lojzík přál. Ji bylo možno jakkoli odbýt, jen když se chlapci neubližovalo. Byla pošetile vděčná každému, kdo si ho předcházel. Tím se tak již dost špatné Lojzíkovy mravy ještě zhoršovaly. Za pamlsek, za to, že mu byla trpěna pochybná zábava, za polámanou hračku, kterou si zamanul mít, dřela Traklová trpělivě a odevzdaně až do úpadu. Lakomí dovedli na této její vlastnosti vychytrat. Panstvo, které dost těžko snášelo nechutného, rozpínavého Lojzíka, snažilo se přemoci k němu svůj odpor, jen aby neztratilo pilnou pracovnici.

Když Štěpka uzřela poprvé malého Lojzíka sedět na stoličce u dveří a zvědavě natahovat krk, mžikat kulatýma, šilhavýma inkoustovýma očima, ihned se rozhodla,

že ho bude milovat. Připadal jí tak ubohý, bezmocný, hodný soucitu! Neměla hraček, které by mu mohla nabídnout, neměla plné kapsy mlsků jako Pavel Malinů, poněvadž u Kiliánů se žilo šetrně, mohla však věnovat dítěti všechny své volné chvíle, jichž po ztrátě Vejrychovska notně přibylo. Traklová se za ní dojatě ohlížela, když brala Lojzíka za ruku a odváděla ho na půdu. Tam byla vyhlídka. Tam byly na oknech veliké požární plechy, na něž bylo možno bubnovat a tropit tak pekelný rámus.

Štěpka měla odevždy vášeň pro malá děťátka, pro buclaté, důvěřivé drobečky, k nimž se mohla chovat jako maminka. Nepostřehla, jak je Lojzík dalek představ, které si o něm dělala. Nechal se trpělivě vynést po žebříku na palandu k věšení prádla, dokonce se nechal vysadit na půdní okénko a s němou hrůzou pozoroval nesmírný obzor před sebou a rojení pidimužíků dole v ulici, připustil, aby ho Štěpka povozila na burácejícím mandlu, potom však chtěl stůj co stůj vniknout do jedné z komor, kde otvorem v prkenné stěně zahlédl olezlého houpacího koníka. Nic nedal na vysvětlování, že komora nepatří Kiliánovům a že od ní Štěpka nemá klíč. Řval tak vztekle, až ustrašená Traklová vyběhla nahoru a s vyčítavým, slzavým pohledem vyrvala jedináčka z rukou překvapené Štěpky.

Ještě několikrát se Štěpka marně pokoušela získat si Lojzíkovu náklonnost. Všemožně se snažila nějak se mu zavděčit. Zklamala se opět, zklamala se hanebně. Nejdřív jí hodil do příkopu, plného bláta, jejího ošumělého králíčka, kterého příliš milovala, než aby se byla mohla odhodlat dát mu jej darem. Potom jí naplil do tváře, když mu místo celého koláče uštědřila jen polovic. Hlavně však páchl, páchl, a na její přátelství si dělal nepříjemné právo. Štěpka se od něho odvracela, začala se ho stranit, nakonec si ho zošklivila tak jako žádné jiné dítě. Její nepřítel, Holinka ze Špitálku, který ji pronásledoval, jak mohl, a kterého kdysi

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Petrolejové lampy*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.